

Александрова В. В.

вихователь Житомирського
ЗДО № 49 " Дивосвіт".

Литньов В. Є.

к. педагог. наук, доцент кафедри
дошкільної освіти та педагогічних інновацій
Житомирського державного університету
імені Івана Франка.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема готовності дошкільників до навчання в школі знайшла широке відображення у працях видатних науковців та педагогів Л. Виготського, О. Запорожця, Г. Костюка; А. Богуш, Н. Бібік, Л. Іщенко, М. Вашуленка та інших. Вони стверджують що дошкільне дитинство є особливо важливим етапом формування особистості, оскільки у цей період беруть початок перші зв'язки і відношення, що утворюють вищу єдність суб'єкта – єдність особистості. На їх переконання соціальна готовність до шкільного навчання дітей старшого дошкільного віку складається з кількох компонентів: мотиваційного, що містить ставлення до іншої людини як до вищої цінності; когнітивного, який пов'язаний із пізнанням іншої людини, здатністю зрозуміти її особливості, інтереси, потреби, побачити труднощі які, виникли перед нею, помітити зміни настрою, емоційного стану; поведінкового, який пов'язаний із вибором адекватної ситуації способів спілкування, етично-цінних зразків поведінки [1].

Старший дошкільний вік є важливим періодом у соціально-педагогічному становленні особистості дитини, бо пік соціалізації припадає на період старшого дошкільного віку за умови активної творчої адаптації та соціальної готовності до культурно нового середовища [4, 5, 6].

За результатами досліджень М. Антонюк соціально-педагогічний зміст готовності старшого дошкільника до школи є важливою складовою освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, який забезпечує створення та підтримання позитивного соціального середовища для успішного розвитку дитини, сприяє набуттю першого життєвого досвіду, розвитку соціальної компетентності дитини [1, с. 103].

Падалко О. доводить, що ключовим і важливим показником результативності процесу підготовки дитини до школи є її розвиток. Розвиток – це складне динамічне явище, спрямоване на збільшення фізичних та інтелектуальних сил особистості, що дають змогу формувати творчі здібності школяра, його активну громадянську позицію. Розвиток особистості у дошкільному дитинстві вчені вважають процесом «становлення особистості як соціальної істоти в результаті її соціалізації і виховання. Вступаючи у взаємодію з навколишнім світом, дитина дошкільного віку усвідомлює дійсність, що реалізується в її діяльності за допомогою дорослих: сім'я має значні можливості для організації і забезпечення цього процесу» [7, с. 12-13].

На думку Н. Гуткіної в умовах повсякденної поведінки й спілкування з дорослими, а також у практиці рольової гри, в дитини-дошкільника формується узагальнене знання багатьох соціальних норм; але це знання ще до кінця неусвідомлюване дитиною й безпосередньо спаяне з його позитивними й негативними емоційними переживаннями. Перші етичні інстанції являють собою поки ще відносно прості системні утворення, що є зародками моральних почуттів, на основі яких надалі формуються вже цілком зрілі моральні почуття й переконання. Моральні інстанції породжують у дошкільників моральні мотиви поведінки, що можуть бути по своєму впливі більш сильними, ніж безпосередні, у тому числі й елементарні потреби [2, с.51].

Відтак, можна зробити висновок, що виникнення у дитини до кінця старшого дошкільного віку стійкої ієрархічної структури мотивів,

перетворює її з істоти ситуативної, в істоту, що володіє відомою внутрішньою єдністю й організованістю, здатною керуватися стійкими бажаннями й прагненнями, зв'язаними з засвоєними їм соціальними нормами життя. Це характеризує нову ступінь, що дозволила А. Леонтьєву говорити про дошкільний вік як про період «первісного, фактичного, складу особистості».

При оцінюванні готовності дітей до школи стає очевидно, що значна частина дітей для досягнення цього потребує занять в підготовчих групах і лише невелика частина дітей має необхідні специфічні потреби. Відносно останніх, важливою є своєчасна їм допомога фахівцями щодо напрямку розвитку дитини та суттєва підтримка сім'ї.

Не менш важливим є спілкування і взаємодія дітей один з одним. У групі однолітків дитина відчуває себе «серед рівних». Завдяки цьому у дитини розвивається самостійність суджень, уміння сперечатися, уміння відстоювати свою думку, ставити питання, ініціювати отримання нових знань. Відповідний рівень розвитку спілкування дитини з однолітками, закладений в дошкільному віці, дозволяє їй адекватно діяти і в школі.

Комунікативні здібності дозволяють дитині розрізняти ситуації в спілкуванні і на основі цього визначати власні цілі і цілі партнерів по спілкуванню, розуміти стан і вчинки інших людей, обирати адекватні способи поведінки в конкретній ситуації, вміти перетворювати її з метою оптимізації спілкування з оточуючими.

У старшому дошкільному віці місцем і змістом навчання є все, що оточує дитину, тобто навколишнє середовище, в якому вона живе і розвивається. Від конкретного соціального та природного оточення залежить, якими у дошкільника будуть ціннісні орієнтації, взаємини з людьми і ставлення до природи.

Гра є провідною діяльністю дитини. В іграх вона досягає певної соціальної компетентності. У спільних іграх діти вчаться рахуватися з бажаннями та інтересами своїх друзів, ставити спільні цілі і діяти спільно.

У процесі знайомства з навколишнім середовищем можна використовувати різні ігри, бесіди, обговорення, читання оповідань і казок (мова та гра взаємопов'язані), а також розглядання картинок, перегляд слайдів і відеофільмів, що поглиблюють і збагачують розуміння навколишнього світу. Знайомство з природою дозволяє широко інтегрувати різні види тематичної діяльності. Тому в природі і з використанням різноманітних природних засобів варто пов'язати більшу частину навчальної діяльності.

Перехід до школи є однією з найважливіших подій у житті дитини. Готовність дитини до навчання у школі фактично характеризує її здатність засвоювати освітній матеріал в умовах шкільного життя. У дітей виникає необхідність у напруженій праці, дотриманні режиму дня, підкоренні різним нормам та правилам шкільного життя, виконанні вимог учителя, досягненні певних результатів в учбовій діяльності. Тому, дитина, що приходить до школи, повинна бути зрілою як у фізіологічному так і у соціальному планах; дитина повинна відповідати достатньому рівню розумового й емоційно-вольового розвитку. Важливими навичками є мовне спілкування, розвинута дрібна моторика руки й зорово-рухова координація.

В останні роки спостерігається зміщення межі кризи семи років до шестилітнього віку. Зміна соціально-економічних і культурних умов життя суспільства привела до зміни системи вимог, що висувають дітям старшого дошкільного віку. Якщо зовсім недавно до шестилітньої дитини ставилися як до дошкільника, то тепер на неї дивляться як на майбутнього школяра. Від шестилітньої дитини вимагають вміння організувати свою діяльність, виконувати правила і норми, більш прийняті для школи, чим закладу дошкільної освіти. Дитину активно навчають знанням і умінням, компетентностям шкільного характеру. Тому окремі заняття в дитячому садку нерідко проводяться у формі уроку.

Соціальна готовність означає потребу в спілкуванні з однолітками й уміння підкоряти свою поведінку законам дитячих груп, здатність

приймати роль учня, вміння слухати і виконувати інструкції вчителя, а також навички комунікативної ініціативи і самопрезентації. Тому сучасні педагоги закладів дошкільної освіти потребують ґрунтовних знань і компетенцій у сфері особливих потреб: у готовності співпрацювати з фахівцями, батьками і вихователями інших соціальних інститутів виховання; в уміннях формувати сучасне освітнє середовище для стійкого зростання кожної конкретної дитини виходячи з її потреб і можливостей.

Нами здійснена експериментальна робота з метою визначення рівня соціально-поведінкової компетентності і комунікативних навичок як показників соціальної зрілості дитини старшого дошкільного віку в процесі підготовки її до навчання в Новій українській школі. Дослідження здійснювалось з дітьми 6-річного віку на базі ЗДО «Дивосвіт» (м.Житомир) впродовж січня 2020 року. Об'єктом дослідження були дошкільники підготовчої групи в кількості 11 осіб. Використовувалась методика «Профіль соціального розвитку дитини».

Рівень соціально-комунікативної компетентності дитини		Група «Розумники»	Рівень готовності до школи
Високий (бали 21-50)	Кількість	4	Готовність до школи
	%	37	
Середній (бали 10-20)	Кількість	4	Недостатня готовність
	%	37	
Низький (бали менше 10)	Кількість	3	Не готовність до школи
	%	26	

За результатами проведеного дослідження 37% респондентів групи «Розумники» мають високі бали (21-50), що забезпечує високий рівень готовності до школи; 37% респондентів групи - середній показник (10-20 балів) рівня соціально-комунікативної компетентності дитини; 26%

респондентів групи отримали менше 10 балів, що свідчить про низький рівень соціально-комунікативної компетентності дитини.

Список використаної літератури:

1. Антонюк М. Соціально-педагогічна характеристика готовності старших дошкільників до школи в умовах ДНЗ / М. Антонюк // Актуальні проблеми соціальної сфери: Збірник наук. роб. викладачів і студентів / За заг. ред. Н.П. Павлик]. – Житомир: Вид-во Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2015. – Вип. 4. – С.103-104.

2. Гуткина Н.И. Психологическая готовность к школе / Н.И. Гуткина. – М.: Рипол, 1996. – 158 с. – рос. мова.

3. Діагностика готовності дітей до школи / Упоряд. О. Дєдов. – Хотин, 2014. – 194 с.

4. Закон України «Про дошкільну освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>

5. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

6. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку / Національна академія педагогічних наук України. – Київ: ФОП Ференець В.Б., 2020. – 44 с.

7. Падалка О.С. Педагогічні технології: Навчальний посібник / О.С. Падалка, А.С. Нісімчук, І.О. Смолюк, О.Г. Шпак. – К., 1995. – 256 с.